

**Disputatio inauguralis, de chlorosi ... / Eruditorum examini subjcit
Dionysius Dorsey.**

Contributors

Dorsey, Dionysius.
University of Edinburgh.

Publication/Creation

Edinburgi : Apud Balfour et Smellie, academiae typographos, 1776.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/pgpysn6h>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISPUTATIO
INAUGURALIS,
DE
CHLOROSI.
QUAM,
ANNUENTE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,
D. GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.
ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON
Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,
Et nobilissimæ FACULTATIS MEDICÆ decreto;
PRO GRADU DOCTORIS,
SUMMISQUE IN MEDICINÆ HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

DIONYSIUS DORSEY,
AMERICANUS.

Quo fugit Venus? heu! quove color decens?
Quo motus? quid habes illius, illius,
Quæ spirabat amores? HORAT.

Frid. Id. Junii, hora locoque solitis,

EDINBURGI:

Apud BALFOUR et SMELLIE,
Academiae Typographos.

M, DCC, LXXVI.

THE UNIVERSITY OF

CHICAGO

LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY

OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY

OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY

OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE

VIRGINIBUS

SACRUM.

D I S P U T A T I O

I N A U G U R A L I S,

D E

C H L O R O S I.

S U M M U M medicinae honorem ab illustri hac academia petens, eoque, inter alia scientiae medicae documenta, scribere aliquod et scriptum in lucem edere jussus, de Chlorosi scribendum judicavi.

Chlorosis est “Dyspepsia, vel rei non esculentae desiderium, cutis pallor vel decoloratio; venae minus plenae, corporis tumor mollis; asthenia; palpitatio; menstruorum saepe retentio *.”

H I S T O -

* Cull. Gen. Morb. G. XLV. Ibidem distributionem nosologicam cum Cullenianam tum aliorum videbis.

HISTORIA MORBI.

Circa vel paulo post pubertatis initia chlorosis invadit; symptomatis talibus, qualia in dyspepsia * apparent. Cibi desiderium aut imminuitur, aut absurdum vitiatumque est; quippe enim non solum insolita minusque idonea, sed etiam prorsus aliena, et qualia ad escam non pertineant, cujusmodi calx, creta, pruna combusta, cineres, sal communis, et similia, praeter naturam, et cum insaniente quasi affectu, appetuntur. Simul cibi naturales et salutare nauseam movent, fastidiuntur, aut vomitu rejiciuntur. Cruda varie turbant, eorumque praesentium indicium, inflatio manifesta intus, ructibus prodita, ingratus in ore sapor, lingua fordida, et saepe crusta albente obducta, ructus acidi, urgent. Cardialgia et gastrodynia vexant. Plerisque chloroticis alvus adstricta permanet. Urina primum pallens, sine odore et limpida, profecto morbo, turbida est.

Vultus

* Ibid. G. XLIII.

Vultus vulgo, ut dictum est, pallefcit, aut viridescit, aliquando livescit, flavescitve. Subfedis oculi videntur, et livente circulo circumdantur; labra rubedinem amabilem perdunt. Quae omnia imminutae perspirationis notae haud obscurae sunt.

Arteriarum pulsus, vulgo citi, exigui, humilesque, haud prorsus febrili aestu carent. Venae, ut supra relatum est, minus plenae sunt. Pedes saepe frigent, et cum talis et ad hos vicinis partibus sub noctem tument; tumet molliter corpus reliquum; spiritus difficilis est.

Nec actiones animales mali immunes sunt. E quibus asthenia relata motus non voluntarios pariter et voluntarios afficit. Nec deficit solum anima, et palpitat, praecipue inter clivum ascendendum, aut motum intensiorem, cor; sed aegrotans a motu aliena est, aut, suscepto eo, facile delassatur.

Animus saepe in consensum trahitur; qui levissimis rerum momentis irritatur, quandoque moestus, cogitabundus, et solitudinis amator est.

Plerumque

Plerumque per totum morbi cursum menstrua retinentur.

Quibus malis crescentibus, leucophlegmatia, anasarca, atrophia, postremo mors, succedunt.

CAUSA MORBUM CONTINENS.

Causa chlorosis continens est canalis alimentaris, maxime ventriculi, fibrarum muscularium atonia, cum ejusdem generis fibrarum, tum alibi corporis, tum vascula in summo corpore perspiratoria cingentium, simili atonia conjuncta, et saepe a fibrarum muscularium, arteriolas menstruales obtinentium, alia atonia, unde retinentur menstrua, pendens.

Hanc veram chlorosis causam esse, omnia morbi haud dubiam fidem faciunt. Quod quo clarius adpareat, symptomatum principum explicationem nunc subjiciam.

SYMPTOMATUM EXPLANATIO.

Anorexiae.—Anorexiae, five cibi praeter naturam in inani ventriculo nullum, aut solito minus, desiderium, facilius intelligetur, si prius naturale et sanum desiderium fuerit explicatum.

Hac in re priorum pathologorum rationes et explanationes prudens eo omitto, quod neque rebus veris et experimentorum fidei, neque rationi probabiliori, conveniunt, eamque ob causam, a peritissimo quoque artis medicae, et in usu medendi maxime versato, ubique fere rejectas aut pro minus firmis habitas, video,

Cibus desideratur, quia, vigentibus ventriculi fibris, quibus motus peristalticus peragitur, vigentibus quae arteriolas, humorem gastricum praebentes, cingunt, vigentibus arteriolas perspiratorias cingentibus, et toto denique corpore fibris muscularibus; ideo molestus in ventriculo sensus oritur, quod

deest, in quod fibrae ei propriae, sic vigentes valentesque, agant; simili modo, ac motus voluntarii instrumenta, quietis impatientia sunt, cum vigent valentque, qua contra, languida et lassae, fruuntur.

Rursus idem, accepto jam alimento, non amplius desideratur, quia illa causa sublata est. Scilicet, corporis, ut semper inter cibum accipiendum postque acceptum sit, trunco erecto, alimentum mole sua et pondere in ventriculum imum decedit, hunc distendit, et sic fibras longitudinales, quibus ejus longitudo contrahitur, latitudo amplificatur, et cingentes simul pylorum in contractiones excitat. His, spiraliū fibrarum contractiones, quibus a sinistra parte in dextram, a superiore in inferiorem, ventriculi diameter imminuitur, suspenduntur; id est, motus peristalticus per aliquam moram et aliqua ex parte intermittitur. Unde, qui ante in inani ventriculo sensus ingratus, quo cibi desiderium constat, fuit, is una cum fibrarum, ex qua pendet, actione illa, decedit. In sano igitur ventriculo contrarius hujus, jejuni et saturi, status est;
jejuni

jejuni circulares, faturi longitudinales fibrae, et pylorum cingens fasciculus, contrahunt sese, et utrisque oppositae relaxantur. Verum,

Ut ad cibi, cum nullus intus in ventriculo est, non tamen desiderati, nimirum, anorexiae, causam transeat; cibus eo non desideratur, quod nulla fibrarum spiraliū actio, contractiones nullae, subsunt, saltem debitus earum modus deest. Idque fit, propterea quod toto corpore, quicum consensus ventriculo intercedit, et praecipue arterioliis perspiratoriis, istius cum ventriculo consensus maxime participibus, tonus imminuitur. Quam rationem res vera et certa confirmat. Nam et omnes morbi cum atonia conjuncti pro constante symptomate anorexiam adsciscunt; et, ubiubi anorexia subest, ibi semper atoniam esse, manifestum est. Nec intra secundae valetudinis fines, non etiam eadem res cernitur; siquidem, qualia multi casus ferunt, quoties consuetum cibi imminuitur desiderium, languescitve praeter solitum ventriculus, toties atoniae pro tempore indicia mani-

manifesta sunt. Ita post magnum aestum aut laborem aut jejunium, postve ex subita calamitate moestitiam, saepe prae atonia cibi desiderium solvitur. Quod refrigeratio grata, dummodo haec perspirationem ne supprimat, quies, vini cyathus, aut laetus falsi mali nuncius, saepe contra reducunt. Non tamen in morbis toto corpori inhaerentibus, aut in casibus istis sanitatem non excedentibus, quoque communibus, verum etiam, a subito partis vitio, subito atonia occupat ventriculum. Sic nervorum membri distantis, ut tali post casum, distentio contusumve caput, illum afficere nota sunt. Et, e contrario, ventriculi atonia cum reliquis partibus facile communicatur. Sic multa per victum assumpta, et ventriculo parum convenientia, tonum ejus dejiciunt, perque consensum cum eo varias reliquo corpore partes consimili malo urgent.

Et, si ventriculi atonia aliunde est, si alias consensu partes afficit, quoties subest, cum anorexia, seu nullo cibi desiderio, aut etiam

etiam fastidio, conjungitur. Ideoque pro causa hujus atonia merito habetur.

Nausea et vomitus sunt ejusdem symptomatis gradus major; nisi quod hoc sibi proprium vomitus habet, ut, dum ab eadem atonia et debilitate pendet, ventriculi, in qua consistit, actio suscitata, vigorem pro tempore aliqua ex parte redire, et cerebrum, ex nota corporis lege, quodammodo reagere denotat. Quae vomitus ratio, huic cum multis aliis morbis, quorum ille symptoma est, communis reperitur.

Ut horum trium symptomatum, nempe cibi aut non cum debet desiderati, aut etiam fastiditi, item nauseae et vomitus causa, ventriculi fibrarum, quibus motus peristalticus peragitur, et quibus liquor gastricus secernitur, atonia esse apparet, et haec cum reliqui corporis fibrarum muscularium atonia fere connectitur; ita, in plerisque casibus, haec eadem ventriculi atonia cum fibrarum muscularium, arteriolas perspiratorias cingentium, altera, memorabiliter et nunquam fere non, conjungitur; id quod, cum in dyspepsia propria,

propria, cum in hac chlorotica, cutis pallor arguit. Quarum atoniarum utra causa, utra effectus sit, haud facile dixeris; sed, ni fallor, neutra semper aut pro hac aut pro illa habenda est, et utraque, prout causa remota variat, utraque esse potest.

Quod vero ad atoniam chloroticam, de qua potissimum hic agendum est, attinet; ventriculi, quam summi corporis atoniam pro principe et radicali facilius suspiceris; eatenus saltem, quatenus virginea est chlorosis. Quod ubi sit, mali origo prima in utero quaerenda videtur. Cujus, quoniam cum ventriculo, quam cum summo corpore, artior nexus est, igitur ventriculi atonia, ut uterinae secunda, ita cutaneae prior, habenda est. Idemque de secunda Sauvagesii specie, quae ab immodico menstruorum profluvio pendet, dicendum est, si quidem eadem uteri, ac proinde ventriculi, summi que, ac totius, corporis atonia hanc, quae chlorotidem virgineam, comitatur. Ubi vero infantibus utriusvis sexus idem mali genus incidit, tene-ros eorum ventriculos atonia, cujus signa
anorexia,

anorexia, nausea, vomitus, flatus, et acidi abundantia, sunt, saepe urgeri, quis, quaeso, nescius est? Estque hic affectus a genitalibus alienus, et ventriculo magis proprius; ita tamen, ut totum corpus mali particeps facile cernere liceat. Quod ad amatoriam chlorotidem, aliam speciem Sauvagesianam, attinet; quoniam omnia imminuti toni indicia eam quoque comitantur, quatenus ea chlorosis, et non nymphomania, est, ex eadem origine, ac virginea, esse existimanda est. In omnibus igitur casibus, atonia ventriculi subest, eaque, tam in pueris quam puellis, ex genitalium atonia nascitur; in infantili casu ventriculi affectio idiopathica esse videtur.

Rerum alienarum, ut terrenarum, desiderium caecus naturae impetus aliquis est, ut ea potissimum materia adsumatur, quae praevalens intus in ventriculo acidum absorptum tegat. Quantumque stimulantia desiderantur, id fit, ut tonus deficiens excitetur: Cui certae res, sal communis, fassamenta, et similia stimulantia devorata, accommodantur. Huiusmodi appetitus, sponte naturae suborientes, haud

haud raro, cum in hoc, tum in aliis casibus, apparent. Et aliquando salutare naturae opus explent, aut ad explendum pertinent, aliquando scopo aberrant, et praesentem noxam augent. Quae res, a nullo animi consilio, nulla certa mente, huiusmodi naturae sive conatus sive impetus esse, sed casu fieri, declarat. Frustraque is et inepte ageret, qui ullam iis curationis partem crederet. Verum enimvero, qui impetus caeci in chlorosi, quocunque modo fiunt, ii causam morbum continentem supra propositam confirmant, atoniamque intus esse, et inde acidi copiam gigni, haud obscure docent.

Ut acidum, et ex eo pendentem cardialgiam, atonia, ita inflationem, et hinc ortos ructus, gignit. Cardialgia autem fit, quia, acidum copia et acredine auctum, extremos ventriculi nervos irritat, et affectionem mordentem, haud facile plene describendam, sed, si semel perensa est, bene intellectam, excitat. Pendere vero acidi nimium ortum ab atonia, ei manifestum erit, qui, quo validior ventriculus est et citius digestionem perficit,

eo minus acidi gigni, citiusque tectum evanescere; in debilitato solo ventriculo, eoque tardiore digestionem, abundare demum, et meraciorem evadere, reputet. Ut in inflationis originem inquiratur, in omni ventriculo, etiam maxime sano, inter alimenti digestionem, aërem exire, nemo ignorat; sed plus minusve exire, prout debilior validiorve ventriculi actio est, aeque exploratum est. Hinc, 'qui acidum eructant vix pleuriticos fieri,' in aphorismum ab Hippocrate tractum est; cujus rei hanc rationem accipe. Educitur fermentatione necessaria in necessarium usum aër, scilicet, ut sic alimentum facilius solutu, facilius per fermentationem mutatu, reddatur. Sed, si fibrae longitudinales, et alia agitationis instrumenta, valide agendo, totam massam rite subigunt; particulae omnes bene inter se commixtae, emissum aërem in corpus suum rursus recipient. E contrario, si, deficientibus iis potestatibus agitatoriis, non debita vi et ritu commixtae sunt inter se alimenti particulae, non recipientur corpore harum aër, sed solutus, vagus, elasticamque

C

suam

suam naturam sequens, implebit, distendeturque ventriculum, et, qua data porta ruens, ructus forma erumpet.

Inde etiam ruminatio est; quia, deficiente agitatione modo relata, nec rite inter se commixtis alimenti particulis, hujus firmior pars, juxta cardiam, fluentiori supernatans, non hac tandem, quod sanitatis usus requirit, recepta permiscetur, aut integra ad imum ventriculum dejecta, per pylorum ejicitur; sed, supra permanens, et impulsu aliquo cardiam sensibilem spasmodico inversoque motu irritans, per oesophagum ore rejicitur. Porro,

Gastrodyniae causa spasmus, hujus eadem rerum acrium irritatio, et ex aëre elastico distentio, est, à qua utraque alibi quoque spasmus, ut in intestinis, in vesica urinigera, et similibus cavis, nasci jamdudum exploratus est. Cujus rei explicationi eo minus immorandum duco, quod veram esse constat. Tolle enim stercus durum, tolle aërem, quibus colon, ultra modum distentum, adstrictione spasmodica tenetur, et tollis una morbum. Et quis, vesicam, urina sua ultra modum distentam,

stentam, educta sola cathetere hac, spasmodico et dolentissimo affectu protinus liberari incius est? Nonne eundem effectum trahit in pelvi renis calculus? Aut quomodo calculum biliarium ductibus deducat antispasmodicorum, et aliquo consimili opere spasmus solventium, ut opii, ut fomentorum, ut sanguinis detracti, usus, si nullus spasmus subsit? Verum ut spasmus, et humorum acrium irritatio, gastrodynream causa continet, ita utrumque, quae reliqua omnia symptomata, continet atonia.

Linguam inquinat, ex fordibus ventriculo conclusis et humoribus vitiatis, suboriens usque vapor. Et istarum fordium causa atonia demonstrata est.

Eodem pertinet adstrictae alvi ratio, cujus, propter consimilem ventriculi, utpote cujus, et ei continuorum intestinorum, eadem et communis natura sit, atoniam, motus peristalticus languescit, et, propterea quod is tardatur supra aut invertitur, hic quoque minus aut non omnino procedit.

Pallor

Pallor vultus languescenti in summo corpore sanguinis, unde color pendet, motui, ideoque imminutae vasculorum actioni, debetur. Cumque haec a fibrarum muscularium vascula cingentium contractionibus pendeat, ita imminuta ea has languescere declarat. Estque haec summi corporis cum ventriculi conjuncta, cujus ante facta mentio est, atonia. Quod verum esse, et hic quoque atoniam locum obtinere, pallor cutis indicat. Viridescens quasi calor, (nam mera viredo non est,) flavescentive proVectiorem hunc effectum significat, scilicet, non solum languescere humorum in extremis meatum, sed sanguinis rubri ad superficiem nihil prorsus accedere, et, quicquid subter cuticulam effusum est, id, deficiente impetu, vique a tergo fracta, non posse per foramina cuticulae transjici, sed, hanc inter et cutem stagnando, sic degeneres colores assumere.

Eodem pertinet pedum frigus et venarum minor plenitas. Nam, ut corporis calor, quaecunque ejus causae origo sit, semper sanguinis motui respondet, et pro hujus vi et magnitudine major aut minor est; ita,

ita, ubicunque calor deficit, deficere simul sanguinis motum sequitur. Cumque hic, in extremis partibus, minime cor dis et arteriarum actione sustentetur, ut ejus auxilii defectum suppleat propria arteriolarum ipsarum irritabilitas necesse est. Sed neque sic suppletur, propter irritamenti naturalis, nempe ipsorum humorum vasculis fluentium, defectum, id est, ex impetu et copia eorum distentionem: Humores enim, quia minus abundanter et minori cum impetu profluunt, igitur non satis sua vascula distendunt et horum actionem excitant. Hinc deficit horum vasculorum tensio, et ut tonus, inde magna ex parte pendens, deficiat quoque necesse est. Estque hoc in alteris arteriarum finibus atoniae porro exemplum.

Jamque ex naturalium ventriculi, corporis summi, et extremi, actionum statu, eatenus eoque fine tenus atoniam subesse, et causam proximam, supra propositam veram, esse, satis, spero, patebit.

Verum et alibi corporis, immo late per hoc, atoniam invalere, alia porro suadent, quorum

quorum deinceps explicationem adgredior.

Cum perspirationis status non solum a fibrarum muscularium, proprias ejus arteriolas cingentium, et harum actionem sustentantium, naturali, sed etiam a cordis et arteriarum vitali, actione pendeat; igitur deficiens illa, hanc quo deficere, et per universas arterias corque atoniam spargi probat. Sed huic conclusioni, haud invalidum quamvis argumentum offerenti, soli tamen, probatio non incumbit. Eandem rem cordis et arteriarum majorum status, quarum pulsus 'exigui humilesque' sunt, ostendit; ostendit venarum minor solito plenitudo. Quorum utrumque cordis et arteriarum atoniam imminutamque actionem declarat.

Quin et difficilis, anhelusque, praecipue inter clivum ascendendum, spiritus, quod difficilem per pulmones sanguinis transitum ponit, eandem rem confirmat. Nec me latet, hujus effectus alteram causam, nempe sanguinis abundantiam insolitam, cum aucto praeter modum impetu, aliquando quoque esse.

esse. Verum, cum in hoc casu potestates sanguiferae minime tantae sint, quantis ad hanc rem opus est, nec vitium locale, quod altera causa esse potest, ullum suspicetur; ideo arteriae pulmonalis atoniam, seu actionem deficientem, solum hic delinquere credibile est.

Haec igitur haud obscure ostendunt, totum genus sanguiferum, continentis chlorotidem atoniae, neutiquam expers esse, et ad hoc ipsum, nempe morbum ab atonia contineri, probandum, aliquid ponderis adferunt.

Eodem pertinet actionem animalium status. Nam, praeter motus involuntarii instrumentorum, jam probatam atoniam, quae animales quoque potestates, ex qua eorum vigor pendet, defectum demonstrat, voluntarium etiam motum peragentes potestates, nempe, muscoli et partes omnes musculares, quarum actio voluntati subjicitur, minus valide in chlorosi agentes, potestatem illam, in qua motus sui, et omnis quidem corporei, principium positum est, nempe animale, cum animi facultatibus conjunctissimam, labare argumento est. Quae potestatis animalis

lis debilitas idiopathica utique non est; nam, licet ab ea naturales pariter et vitales, denique omnes corporis actiones, funditus pendant, et hanc sui originem spectent, (cujus rei probatio amplius incerta aut controversa non est,) tamen in se absoluta non est; praeterque res externas, iis ipsis, quas ut causae origo continet, actionibus, ad idoneam suam conditionem tuendam, indiget. Ideoque, ut toni causa primaria est, ita et ipsius causa, licet secundaria, tonus esse reperitur. Utque deficiens potestas animalis deficientem tonum, seu atoniam facit, ita deficiens quoque, unde unde tonus, rursus illam labefacit. Tonusque non solum stimulantibus aut sedantibus rebus, quae ipsis fibris muscularibus, sed quae nervis, has inter et cerebrum, et ipsi demum huic, admoveantur, afficitur, majorque aut minor est, non solum prout fibrae, quarum est, magis aut minus vigent, sed pro potestatis animalis magnitudine. Ut ejus rei exemplum, ad rem praesentem attinens, in medium proferatur; in chlorosi status uteri, five nimis menstruis five nullis, atonicus factus, potestatem animalem

malem simili affectu, nempe cerebri collapsu, seu excitatione imminuta, impertit. Haec sic imminuta simul fibras musculares alibi corporis, maximeque in summo hoc et ventriculi, minori tono afficit, simul menstrualium vasorum extremorum, unde ipsa exorta est, atoniam porro auget; eaque, toto corpore atonia vigente, in majus imminuitur. Estque haec ratio, qua potestas animalis simul infert atoniam quae chlorosin continet, simul ab ea debilitatur. Hinc, ob motus voluntarii instrumentorum labem, aut ‘in-
‘vita mulier motum omnem corporis sus-
‘cipit, aut suscepto facile et ante solitum de-
‘lassatur.’

Cumque corpore, praesertim in sua origine, affecto, affici animus soleat; hinc hujus irritabilitas aut moestitia. Quod autem idem quietem dulcem habeat, ejus rei patet explicatio; quippe enim qui exerceri prae debilitate nequeunt, iis quies grata sit necesse est: In ea chlorosi, ubi uterus laborat, solitudinis amor a viri saepe pendet. Nam pariter chlorosis, pariter ejus causa remota,

menstruorum retentum profluvium, ab atonia genitalium, quam inopia veneris fecerit, exoritur. Inopiam autem veneris, pariter ac nimium usum, debilitare corpora, compertum est. Hinc Celsi, si verba rite recordor, ‘Concubitus rarum excitare, frequentem solvere’ dicentis, haud falsus, nisi quod modo errat, aphorismus. Verum alia solitudinis desiderii, praeter amorem non expletum, causa saepe animi moestitia est. Quae, cum sedans affectio sit, sedatae cerebri actionis documentis jam expositis, annumeranda est. Quo autem modo quivis cerebri status consimilem animi gignat, et ab hoc contra augeatur, quaestione, tum quia longa nec proposito necessaria, tum quia difficilis est, tum quia religiones perstringere videri possit, abstinendum existimo.

Jam commonstrato, ut spero, veram chlorosis, “causam esse canalis alimentarii, maximeque ventriculi, fibrarum muscularium atoniam, five illic ab origine, five a consimili fibrarum muscularium vasculorum menstrualium, primitus exortam, et in utroque casu
cum

cum ejusdem generis fibrarum, tum alibi corporis, tum in summo hoc arteriolas perspiratorias cingentium, conjunctam ;” proximum dein est in causas ejusdem morbi remotas inquirere.

CAUSÆ REMOTÆ.

Seminiū chlorosis, cum menstrua retenta aut copiosius justo profluentia non sequitur, est totius corporis, fibras ubique musculares afficiens, atonia. Quam rem ita se habere omnia quae de causa morbum continente dicta sunt, pariter confirmant.

Haec atonia potest aut primigenia aut acquisita esse. Cum acquiritur, a potestatibus nocentibus, quae simul causae occasionales esse possunt, quales sequentes sunt, exoritur. Cum a menstruorum tum, cum ex sani corporis lege profluere debent, retentione aut minus justo profluvio pendet, causa ejus in menstruorum retentorum causa quaerenda est.

est. Estque hic idem aut atoniae primigeniae, aut acquisitae, casus.

Menstruorum tum, cum profluere debent, retentio aut defectus ad vasa genitalia, justo tempore non explicata, referenda sunt. Quod rursus aut totius generis nervosi motorii, aut ipsorum genitalium vitio, aut utrique simul,tribuendum est. Totius generis nervosi motorii vitium est deficiens in arteriis menstrualibus, quomodo supra explicatum est, tonus deficiens hunc nervosa, et utrumque, continens animalis, potestas; et quia haec deficiunt, ideo sanguis per eadem vasa parcius et minori impetu profluit. Hinc tensio, tono vasorum necessaria, quoque deficit. Quo fit ut malum confirmetur. Vitium ipsius uteri proprium, menstruorum profluvio obstans, est quaedam fibrarum vasorum motricium conditio, qua eae, ut solida simplicia, aut nimis laxae, aut nimis vigentes, quorum illud verisimilius est, humori nervoso et animali recipiendo parum habiles redduntur. Postremo, si hae vitii immunes sunt, et nihil in conformatione peccat, atonia vitae decursu
variis

variis casibus inducta, malum creare potest. Qui casus idem sunt, qui morbum, quaecunque ejus origo sunt, alioquin creare solent; et in causis occasionalibus quaerendi sunt.

CAUSÆ OCCASIONALES.

Ejusmodi omnes sunt, quae atoniam aut faciunt aut factam augent. Ea sunt, venus nulla, nimia, immodicum menstruum aut alia profluvia, quietum vitae genus, victus lautus aut ex lauto tenuis, relaxantia, sedantia, animi affectiones reprimentes; frequens cum sexu altero, praecipue si quis aut est amabilis aut videtur, sine eo quod cupitur, commercium. Denique, omnia quae libidinem frustra accendunt.

Quomodo venus nulla, aut nimia, aut menstruum profusio, obsint, jam ante explicatum est. Alia profluvia immodica eodem modo agunt, nempe, universorum vasorum tensionem imminuendo, et sic totius corporis laxitatem

tatem inducendo. Quietum vitae genus, quia sanguis suis vasis non satis percitatur, igitur, ut in extremis languide profluat, efficit. Hinc, cum ubique vasorum, tum prae caeteris in extremis deficiente tensione, deficiat tonus necesse est. Deficiens tonus, quomodo reliquas omnes actiones corporeas, atque ipsam cerebri labefaciat, explanatum est.

Victus lautus, praesertim cum quieto vitae genere, sine quo effectus ejus nihil plerumque valet, propterea quod hunc exercitatio pensare solet, plethoram dando agit. Plethoram autem debilitatis et atoniae causam esse, indicio est desidium omnium et opipare victitantium habitus imbecillus semper et atonicus, cum eorum comparatus, qui, exercitatione et modicis dapibus contenti, magnum sibi cum vigore robur pariunt. Hinc, qui quondam exercitationi et mensi frugi assueti robore corporis praevaluerant, otio et gulae intervientes, arthritide, in atonia posito morbo, demum afficiuntur. Ex victu lautiore in tenuem et parciolem transitus, quo modo atoniam creet, neminem latere potest.

Tenuem

Tenuem victum debilitando nocere patet, qui, post lautio rem, quomodo sic quoque etiam magis noceat, aequè manifestum est. Nam in hoc casu, praeter debilitatem, ex alimenti parte subtrahita existentem, ipsa consuetudinis novatio debilitat.

Laxantia, fibras firmi simplicis afficiendo, agunt. Hujusmodi aquosa per potionem assumpta, calida, thea, et coffea, sunt. Quae sese fibris simplicibus insinuando harum aggregationem, quam dicunt, afficiunt, particulas mixti longius inter sese disponendo. Tempus fuit, cum hanc et multas medicinae usui necessarias, pariter et ingeniose tractatas, doctrinas scire cupidis, ad eas aditus non, ut nunc, in illustri hac academia negaretur.

Laxantium et tonum delentium numero ipsius ventriculi distentio annumeranda est; est enim haec firmi simplicis resolutionis nota omnibus causa. Hanc distentionem inferre possunt aut nimia alimenti copia aut aër, qui quodam tenuis intus semper explicatur, ultra modum explicatus. Eodem pertinet

tinet calefacientium five intus, quales escae et potiones multae sunt, five extrinsecus, quale balneum est, usus: Quae similiter, ac jam explicata alia relaxantia, in firma simpliciora agunt. Partimque, ut sub hoc capite comprehensa, partim ut quietum vitae genus, humidus coeli status agit, maximeque, si quis parum affuetus ex ficciore in huncderepente pertransivit.

Sedantia, qualia potiones validae et spirituosae, opium, nicotiana, et acida fermentata, sunt, quo modo omnes corporis actiones imminuant, non est quod explicem; eo minus quod in causae proximae explicatione ejus doctrinae principia fusissime explicata sunt. Satisque est, omnia ad atoniam recte gignendam pertinere; ideoque pro causis remotis dyspepsiae jure habenda esse.

Sedantium in numero habendae sunt animi affectiones, cerebri incitationem imminuentes. Hujusmodi sunt in amore repulsa, metus, animi dolor, ultio negata. Animi in corpus imperium difficile et longum explicatu est; quod igitur hic, et quia res vera neutiquam

neutiquam dubitabilis est, omittendum existimavi, ad morbi dehinc prognosin transi-
turus.

P R O G N O S I S.

Neque cum sanitatem receptura, neque cum exitio futura est, brevis morbus chlorosis esse solet. Si sola debilitate peccatur, aut menstruorum retentio in causa est, ac neque labes congenita, neque vitium locale malorum omnium origo sunt, corpus roboratum et reducta suis remediis menstrua, salutem promittunt. Quam in illis alteris causis reducere, majoris molis plerumque est. Verum haec praesagii pars eo lubrica magis et fallacior est, quod labes congenita et affectio localis difficillime explorantur. Solumque, si corporis exigui incrementum tarde procedat, aut si, ob parum idoneam conformationem, parentis menstrua operose constituta sint, conjici quodammodo possunt.

C U R A T I O.

In curatione, ventriculi uterique, cum hujus affectio subest, debilitas et atonia spectanda est, causaque ejus praecidenda. Chloroseos, a menstruorum retentione pendentis, curatio in iis reducendis consistit, ad amenorrhoeae rationem releganda. Aliunde ortae consilia medendi sunt eadem fere ac in dyspepsia, nisi quod hic quoque genitalium, animique libidinem spectantis, ratio habenda videtur. Primum est causas remotas redivitantes vitare, praesentes tollere; alterum atoniam et debilitatem, tum in ventriculo, tum alibi corporis, auferre.

Quod ad primum consilium attinet, ex causis remotis ante omnia feminium corrigendum est. Cumque id atonia primigenia est, extra chlorosi mendentis potestatem est; et curatio ejus ad quandam morborum in atonia positorum, quales hydrops, emanatio mensium,

menſium, dyspepfia, et fimiles affectus ſunt, prophylaxin reddit. De quo hic agere a propoſito praefente alienum eſt.

Cum acquiritur atonia, fimul poteſtates quibus illata eſt vitandae, fimul corporis, quo atonia conſtat, ſtatus, quod ad ſecundum conſilium pertinet, eſt tollendus.

Quae atoniam inferunt, ea poteſtatum nocentium, quae alias, ſcilicet, poſito jam intus feminio, cauſae occaſionales, ſeu morbum excitantes, dicas, nomine ſupra expoſitae ſunt, vitandaeque omnes ſunt.

Igitur, ſi concubitus deſiderium atoniam intulit, nuptiae erunt remedio. Si nimia veneris indulgentia nocuit, ei ſola via, qua fieri poteſt, parcendum, ſcilicet, incitamento libidinis tollendo. Eoque praecipuum remedium victus lautior et plenior vitatus, contrarius quaefitus, eſt; ſed de hac re ſuo loco agetur. Abſtinendumque viri cubili eſt.

Cum immodicum menſtruorum et alia profluvia noxae fuerunt, ea ſuis remediis ſiſtenda.

Pariter

Pariter lautus victus, et quietum vitae genus fugienda; ille non solum quia libidinem accendit, sed quia pariter ac hoc, vasa corporis implendo, stimulum, ex sanguinis motu pendentem augendo, tensionemque nimiam seu plethoram dando, ad atoniam viam facit. Transitus autem e victu tenuiore in lautiorem tum hoc nomine caveatur, tum, quia subita repletio, consuetudinis mutatione, periculosa est.

Cavendum etiam a laxantibus, quae humore et calore nocent, sive ea intus, ut thea, coffea, potionesve calidae et imbecillae, sive extrinsecus, ut in balnei usu, agunt. Quae longo usu firmitum simplicium mixturam mutant, necne, incertum est, sed aggregationem mutare et laxiores fibras reddere non addubitantur. Cumque firmi simplicis conditio vivi proprietates afficiat, illiusque, exempli gratia, laxitas hujus tonum imminuat, quare talem laxitatem facientia caveri jubeantur, neutiquam obscura causa est.

Altera laxationis causa distentio esse dicta est, et in ipso ventriculo, morbi sede agere. Cujus igitur causa, sive ea alimenti, sive aëris

ris evoluti, et elaterem denuo naſti, copia eſt, tollenda aut evitanda eſt. Evolutionis aëris prohibendae ratio in tono ventriculi reſtituendo, de quo mox dicetur, conſtat.

Sedantia, ſupra dicta, nempe potiones meraces, vinoſae, aut ſpirituosae, item opium, nicotiana, et acida fermentata, eo noxiora ſunt, quod in ipſum ventriculum, morbi caput, agunt, hujusque fibrarum motricium tonum protinus imminuunt; unde harum cum reliquis totius corporis ſimilibus fibris, per cerebrum conſenſu, tonus ubique, et ſimul nervoſa et animalis poteſtas, imminuuntur. Sicque late corpus affectum animi ſtatum afficit, ut nullae actiones, ſive hujus, ſive illius, intactae malo evadant. Verum, ut a ventriculo ad cerebrum, et dein ſic ad totum corpus, eque corpore ad animum, atonia tranſit; ita animi vitium ad idem cerebrum, perque hoc in totum corpus, diffunditur; uno verbo, fibrarum motricium ſtatus ad cerebrum labem tranſdit, et hujus affectio ad illas ubique, quarum actionis origo eſt, perfertur. Excitandus igitur animus, metusque moeſtitia,

tia, et similium affectuum sedantium causae, quantum res finat, auferendae et prohibendae sunt. Potionibusque modo et supra relatis, et nicotianae stimulo, ita abstinendum; ut caute tamen id fiat, et prior consuetudo mutatione paulatim facta, simul efficaciter, simul tuto, solvatur.

Ad alterum consilium explendum, et tum ventriculi tum corporis alibi, atoniam auferendam, conveniunt tonica remedia, et toti corpori et ventriculo, admota. Illa sunt exercitatio, frigida lavatio, aër frigidus, et perspirationem sustentantia; haec ad victus rationem, corticem Peruvianum, et chalybeata redeunt.

Omniū tonicorum, iis qui eam tolerare possunt, longe praestantissimum exercitatio est; quippe quae, nisi immodica et supra vires suscipiatur, nunquam, sicut reliqua, in atonicum effectum degeneret. Ei plerorumque hominum salus, quodque morbos, in quos desides et otio inservientes nunquam non implicantur, effugiant, tribuendum est, ejusdem neglectui imbecillorum, quo in numero

mero literarum disciplinae dediti, et omnes fere, ut Celsus ait, urbani sunt, maximeque mulierum, quae raro fatis exercentur, morbi, et prae caeteris, dyspepsia, caectica mala, et hoc de quo agitur, imputandi. Non igitur chloroticis, quam tantopere affectare solent, indulgenda quies et solitudo, sed actio inculcanda. Cumque viribus accommodanda exercitatio sit, ne deficiens nihil agat, nimia lasset, eoque atoniam, cujus in remedium paretur, augeat et confirmet, si magna debilitas est morbusque provectus; ipsius corporis per suos musculos motui gestatio anteponenda. Dein, aut cum ab initio minor debilitas fuerit, ambulatio non vehemens, eoque inconstantior, sed lenior et aequalior, respondebit. Quae quomodo agat, minime ambigitur. Quippe enim tot toto corpore muscoli, in actionem concitati, sanguinem per venas, ubi minime validis viribus movetur, has comprimendo, percitat. Hinc cito ad dextrum cor et pulmones, perque hos, cito ad finistrum, eque hoc ad arteriam, suis ramis universum corpus adeuntem, cito denique ad arteriolas perspi-

perspiratorias, quae solae omnium instrumentorum fecernentium, cordis et arteriarum majorum actione aucta excitantur *, sanguis percitatur. Sed, excitatis arteriis perspiratoriis, nempe in externa corporis superficie, fibrae ventriculi motrices, quibuscum illae consentiunt, et, ut verisimile est, arteriolarum humorem gastricum praebentium, alterae, saltem in hac internae superficiei parte, excitantur, et sic ipsa, de qua agitur, ventriculi tollitur atonia. Quae vasculorum perspiratoriorum exercitatio intra modum continenda est, ne, si ad sudorem usque fiat, hunc, more omnium auctarum secretionum, proportionem collapsus sequatur. Iterandumque constantia aliqua remedium, quia non uno impetu tantum malum succidendum, consuetudine certa stabili paulatim convellendum est.

Idem, protinus et recta, lavatio frigida, quod circuitu quasi quodam exercitatio, praestat. Nam, ut in hoc sanguine percitato,

tonus

* Cull. instit. CLXXXI. et CCLXXII.

tonus augetur, quem inde potestas nervosa et animalis excitata confirmat; ita in illa sedans frigoris vis, extremos nervos sentientes afficiens, perque hos potestatem nervosam et animalemm imminuere tendens, lege corporis, hanc contrario ritu afficit, cerebrique vim supra solitum modum intendit. Et sic, aucta potestate animali, augetur dein nervosa, postremo tonus, cum in aliis, tum prae caeteris in perspiratoriis externae superficiei vasis, hujus calore et totius corporis vigore teste, intenditur. Atonicum autem hoc remedium per insitam cerebro vim agit, qua quicquid ejus actionem imminuere aut extinguere periclitatur, id lege dicta contrarium effectum, nempe majorem solito illius actionem, suscitatur; igitur, ut id fiat, certa quadam cerebri vi quae sic excitetur, opus est. Neque enim, si minor justo ea est, effectus consequetur. Ideoque provecto hoc et similibus in debilitate positis morbis, parum tuta frigida lavatio erit. Cui similiter,

Frigidus aër, sed minore gradu, agit; non enim tam eventu stimulando, quam eventu
F tonum,

tonum, perque eandem ac ante legem, dando, neque subita virtute, sed paulatim exerta, remedio est. Similiter tamen sentientium nervorum fines, per hos cerebrum, huiusque dein interposita quae communis omni corpori est actione, omnis corporis fibras motrices communiter excitat, tonoque et contractilitate auget. Sed, quanto minor sedans vis, ad tonicam, quam stimulantem, virtutem dandam, requiritur, tanto in debilitate aëris communis, quam lavationis, frigus tutius est, liberiusque adhiberi licet. Verum et huic suus modus statutus est; et perquam frigidum coelum, assidue sine reactione sedando, et vim cerebri reactricem superando, ultro infert debilitatem. Tutissimusque semper aër frigidus, cum exercitatione conjunctus, erit. Ad tonica quoque pertinet, eodemque, quo lavatio frigida ac aër frigidus, modo agit frigida potio; cuius tamen hic locus non est.

Perpirationem ea, de quibus dictum est, tonica sustentant, quod quo modo praestent, ex dictis quoque patet. Praeterque ea ex
rebus

rebus externis (nam intus adhibita ab hoc capite aliena sunt), debita summi corporis temperies perspirationem fovebit. Neque hoc praeceptum alteri de aëris frigore contrarium est. Modum esse ejus rei dictum est, quem hoc praeceptum respicit. Nam licet, quiescente et parum tecto veste corpore, omne frigus, quamvis non maximum, ad perspirationem imminuendam aut etiam suppressendam pertineat; tamen vel cum exercitatione, ut Batavorum jussu Boerhaaviano glaciem superlabendi consuetudo indicat, conjunctum, vel corpore veste tecto adhibitum, satis magnum frigus perspirationi non inimicum est. Quod fit, quia exercitatio, caloris genetricem potestatem augendo, aut vestis vaporem, assidue e corpore dimanantem, concludendo et cumulando, necessarium vegetae perspirationi temperiem servat. Cave tamen ne sub calore coelesti nimium vestis onus praecipias; sic enim, naturalem nimis augendo jam ante praeter modum relaxatas, fibras etiam magis relaxares, et tum demum in praeceptum de aëris frigore incurres.

Absoluto

Absoluto de remediis tonicis, toti corpori admotis, sermone, ad ea quae intus assumpta agunt, transeundum est. Horum primum victum spectans est. Qualis victus parum conveniat, et potestatibus nocentibus annumerandus sit, supra satisque fuscè expositum; cuius rei nullam hic partem repetam. Sed huic loco reservata est propriae alimenti actionis explicatio. Cum victus plenus, cuius effectum quae prohibeat idonea exercitatio non adhibetur, plethoram gignendo, tenuisque, vasa non satis implendo stimulandoque, atoniam pariter inferat, ideo adversus atoniam jam factam, neuter, sed utrivis medius, convenit. Victus autem plenus aut contra, non solum pro copia aut inopia ejus est, sed prout plus minusve alat. Plus alit caro et ex carnea natura constans materia, minus ex plantarum genere parata. Constituta igitur atonia, et morbo inde facto, materia ex plantarum genere, quippe debilitante, et omnia praesentia symptomata augente, pro certo abstinentum, aut farinaceis, quae hujus generis minime imbecilla est, parcius utendum, indul-

indulgendaque altera materia nunc eo est, quod nimis alendi periculum jamdudum sustulit digestio imminuta, quodque ventriculus minore tono praeditus aliquid, quo hic augeat et sustineatur, deficientibus viribus concoctricibus, requirit. Non tamen ad satietatem aut naturae maxime alentis, danda videtur; ne sic crudecat intus et turbarum augeat numerum. Itaque paratam, ut solutu et concoctu quam expeditissima sit, nempe fluentem, praecipue dare convenit. Hinc jusculeorum usus utilis. Et cum firmi aliquod datur, ut id quam levissimum et minime viscidum sit oportet. Hinc provectorum animalium, quam aetate minorum, caro convenientior est, quam leviolem et concoctu faciliorem esse, experimentis per vomitum institutis exploratum est.

Tonica medicamenta, cortex Peruvianus et chalybeata sunt. Quorum ille quotidie dari ita debet, ut post decimum quemque vel decimum quartum diem, usus ejus, ne nimia et assidua actione tonum tandem imminuat, intermittatur. De actione tonicorum,

rum, quae multis in hac academia tempestatibus a multis tractata est, supra dictis addere supervacuum est.

Eundem fere, quem cortex Peruvianus, chalybeata seu ex ferro parata usum praestant.

Perducto ad finem qua potui hoc opusculo, quicquid in eo minus limatum aut emendatum est, ubiubi a vero aberasse sive ratio aliqua sive res videbitur, eorum faciliorem hoc veniam spero, quod adolescens, quod scribendo inassuetus, denique quod temporis ex morbi casu angustia peffus, necesse habui scribere. Praeceptoribus meis, ob doctrinae medicae fructum, gravissimis et insuper viris Culleno et Monroni, propter auxilium aegrotanti datum, gratias maximas ago.

T A N T U M.

[Faint, illegible handwritten text]

1870

1875

1875

1890

1875

